

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ  
ՅՈՂԱԶԱՆԵՐԻ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՌԵԴԱ, ՄԵՆ ՓՈԳՈՑ, ՍԻՔԷ, ՏԱԼԻՔ

Խմբագրությունը ուղղում է նամակ կամ այլ  
գրություն հա զրարներին

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK",  
Péra, Cité d'Alep, CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐՍՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍՅ

# ՀԱՅՐԵՆԻ

ՕՐԱԳԻՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ  
ՄԻՓՈՒՄ ՄԻՓՈՒՄԵՐՆ

| ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ                                  |         |         |     |             |
|----------------------------------------------------|---------|---------|-----|-------------|
| Պոլսի                                              | Համար   | Տարեկան | 300 | Թիւ 75 ԳՐԵՆ |
| Վ. Երանայ                                          | 150     | »       | »   | »           |
| Գաւառներու                                         | Տարեկան | 300     | »   | 100 »       |
| Վ. Երանայ                                          | 150     | »       | »   | »           |
| Երանայ                                             | 75      | »       | »   | 25 »        |
| Ոտար երկրաց                                        | Տարեկան | 300     | »   | 25 ԳՐԱՆԴ    |
| Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ                   |         |         |     |             |
| (Կրօնական փոխարէն փոխարէն փոխարէն փոխարէն փոխարէն) |         |         |     |             |
| 400 ԳՐԵՆ տեղ 115 ԳՐԵՆ                              |         |         |     |             |

درعده يك اوغند حلب چارشوسنه  
خبره نيك غزنهسى اداره خانه سه

## ԿԱՐԵՒՐ

Հայաստանի գործադիրներն սմանք  
զանգաւոր կը յայտեն թէ կարգ մը  
անձինք թերթը ուղղել եւ ստանալէ  
յետոյ բաժանարարացնել վճարումը  
չարթէ չարթի կը յետաձգեն :

Մեր ակադեմիքն է կանխիկ ստա-  
նալ : Մեր գործադիրը արտօնեալ  
են սակայն մինչեւ 10 թիւ իրեւ  
փորձ ուղղելու ցրուել : Բայց կը  
պահանջեն որ տասնամեկերորդ  
թիւն յետոյ Հայաստանի բախումը  
դադրեցնեն եթէ բաժանարարը չեն  
ստացած :

Ստուգապէս գիտենք որ Արեւելի  
500 իրաւ կորսնցած է իր դա-  
ւառացի բաժանորդաց վրայ : Այս  
օրինակը կ'ախարհէ զմեզ քիչ մը ըզ-  
գայ ըլլալ :

## ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ա.

Երեկ հրատարակեցինք այն գի-  
տողները որոնք Պոլսոյ հայ բժշկաց  
դասը Ս. Պատրիարք հօր եւ անոր  
միջոցաւ աղբիւր հոգածութեանը կը  
յանձնարարէր Հիւանդանոցի բարե-  
կարգութեան խնդիրը :

Առաջին անգամն է որ Հիւան-  
դանոցի բարեկարգութեան խնդիրն  
այսքան ծանր կերպով կը ներկա-  
յացուի ընդհանրութեան : Այս պա-  
րագային մէջ կարծեմ թէ իրա-  
ւունք մը ունիմ խօսք առնելու,  
տարիք մը ի վեր լուռ մնալու յետոյ :

Հիւանդանոցի թշուառ փնտրե-  
անցեալ տարի աղբիւր ներկայա-  
ցուց Մաթի գոր կը խմբագրէր այն  
խումբ որ այսօր իր աշխատակցու-  
թիւնն ընծայած է Հայաստանի Հե-  
տադարձներ Ա Մաթի մէջ հրա-  
տարակցել իմ ստորագրութեամբ

յօդուած մը որ բաւական աղմուկ  
յարուց : Մի քանի անձինք, հրա-  
պարակաբար կամ ոչ, որպէս զի  
հաճոյ ըլլան մի քանի հարուստնե-  
րու, սկսան սաստիկ յարձակումներ  
ընել իմ վրաս : Ուղեցին զիս ներկա-  
յացնել իր գրադարանը մը, եւ թըշ-  
նամի մը հիւանդանոցի հոգաբար-  
ձութեան : Հիւանդանոցի հա-  
տած է որ աղբը գիտնայ թէ ինչ-  
ճամիտ քննադատութիւնները թըշ-  
նամութիւն չեն բարեգործական հա-  
տատութեանց համար : անոնց թըշ-  
նամին չորսորդութիւնն է, ճըշ-  
մարտութիւնը խեղդելու վախազ :

Հիւանդանոցի բարեկարգութեան  
և բժշկաց գիտողներն վրայ խօ-  
սելի առաւ սեփական չեմ համարել  
այսօր համառօտ մը պատմել թէ  
ի՞նչպէս Մաթի խմբագրելու նախա-  
ձեռնութիւն ունեցան Աղբ. Հիւան-  
դանոցի բարեկարգութեան խնդիրն  
յուշելու :

Նախ եւ առաջ Հրանդ եղաւ որ  
ամէնքս ցնցեց : Աղբ. երկտասարդ  
հրատարակաբար սկսան ու միտը  
նուիրուած է ժողովրդին, ամառ-  
ւանդ պահպանութեան օրուան  
խեղճութեան : Մասին կը քննէ ա-  
նոնց վիճակն, զոր կը ներկայացնէ  
աղբին այնքան զգածեալ հոգում :

Հրանդ առած էր թէ խանութ  
մէջ հիւանդ պահպանութեանը եր-  
կուց կ'ըզան երբ կ'առաջարկուի ի-  
րենց Հիւանդանոց փոխադրուի :  
Շատ աշխատութիւն պէտք է պահ-  
պալու մը համարելու համար որ  
Հիւանդանոց երթայ : Խեղճա-  
միտ քննութիւն մը ըլլաւ Հրանդ  
պահպանութեանը այս երկուսին  
համար, եւ համոզուեցաւ, թէ ար-  
դարեւ իրաւունք ունին անոնք իսկ  
ստալ Հիւանդանոցին :

Պէտք էր ճշմարտութիւնը յայտ-  
նել աղբին թէ ծածկել վարանու-  
մը ներքին չէր ժողովրդապէր հրա-  
պարակի մը : Հրանդ Հիւանդանո-  
ցի վիճակը աղբին առջեւ մերկացուց  
այն գերազանցօրէն յուզել յօդուած-  
ներովն որք հրատարակուեցան Մա-  
թի մէջ «Կանգաւորի կեանքը»  
վերնագրին ներքեւ :

Հրանդի յուզեալ ձայնէն միտ-  
քերն սկսան շփոթիլ : Գրիգոր Զօհ-  
րայ ինքն ալ Մաթի միջոցաւ այդ  
շփոթութիւնն առաջ բերելու սա-  
տարած էր :

Ես ալ կ'ըզայի թէ պարտակա-  
նութիւն մը ունիմ զաղբին այս խնդ-  
րով, անդեկանալ անոր ամէն մաս-  
րամասնութեանց եւ ապա զայն ներ-  
կայացնել աղբին :

Ահա հատապէս քննութեան մը ձեռ-  
նարկեցի, տեսայ Հիւանդանոցին եւ-  
րած հիւանդներ, տեսայ նախկին  
պաշտօնեայն, զիսնցի պաշտօնի  
վրայ գտնուողներու, որք վատահե-  
րով ինքն թէ իրենց անունն հրապար-  
ակ չեմ հանել բնաւ, շատ քան ը-  
սին ինքն : Հիւանդանոցի հոգաբար-  
ձութեան բարեկարգութեան ու հախ-  
ուակողներն հաւատարմացն ինքն հա-  
մար անդեկութեան աղբիւրներ ե-  
ղան :

Գննութեանց մէջ աղբիւրը տես-  
նելով թէ ինչպէս հայ բժշկները  
կ'ըզուշանան, երբ հարկ ըլլայ հի-  
ւանդ մը փոխադրել Հիւանդանոց  
մը, յանձնարարել անոր Աղբ. Հի-  
ւանդանոցը : Նախ մարդ եւր, ա-  
պա հայ, կ'ըսեն բժիշկներն. երբ  
մեզ հիւանդ մը կը ներկայացնեն  
մեր առաջին պարտականութիւնն է  
իւր մարդ խորհիլ թէ ո՞րն է լա-  
ւազոյն միջոցը զանկալ առաջնայն  
լու : Եթէ հարկ ըլլայ հիւանդին  
փոխադրել Հիւանդանոց մը, չենք  
յանձնարարել Աղբ. Հիւանդանոցը,  
վասն զի եթէ Աղբիւրն պարտակա-  
նութիւնն կը պահանջէ ընել այս  
յանձնարարութիւնն, սակայն մարդ-  
կային պարտականութիւնն տար-  
բեր պահանջում կ'ընէ : Մինչեւ  
այժմ ալ այս բժիշկներ կը խօսին  
այս ընդամով :

Երբ լաւ համոզուեցայ թէ ար-  
դարեւ մեր հիւանդանոցը կարօտ է  
հիմնական բարեկարգութեան, եւ զայն  
ձեռք բերելու միտք միջոցն է խըն-  
դիրն հրատարակ նետել, ունեցայ  
վարանում մը Գիտել թէ մեծ յու-  
զում յառաջ պիտի գայ երբ Հի-  
ւանդանոցի խնդիրն իմ ծրարելու  
համարմտ ներկայացնեմ աղբին :  
Գիտել թէ թշնամիներս, չարամիտ-  
ները, չահախորհիրներն, այլ եւ այլ  
առիթմներով Հիւանդանոցի հոգա-

բարձութեան կողմէ վարձատրուած  
եւ պահանջուած ալ վարձատրուելու  
յոյս ունեցող անձնաւորութիւններ  
պիտի զինին ինքն գէտ. պիտի ուղե-  
ն ուղիղի բարեմտութեանն օգտը-  
ւելով զայն գործել ինքն գէտ : Ինքն  
համար վտանգ մը կար իւր հրա-  
պարակաբար :

Եւ սակայն վտանգէ խոյս տալու  
համար պարտականութիւնը չկասա-  
րելով վատութիւնն է : Օգոստոսի իրի-  
կուն մը այս մտածութիւններով  
միտքս զգալով նստած էի Օրթո-  
գիւրի նաւամատոյցի ծովայնեայ  
թերածայնի վրայ, երբ մօտս եկաւ  
բարեկամ մը որ բաւական լաւ յա-  
րաբերութիւններ ունի Հիւանդանո-  
ցի հոգաբարձութեան անդամաց հետ  
ինքնաբերաբար, առանց գիտնալու  
թէ ի՞նչ կը մտածեմ, սկսաւ զա-  
ւած սրտով ինքն պատմել անկեղ-  
նայի ծերերու անթիք մնալը եւ ա-  
ւելցուց թէ գուր հրապարակաբար  
ներ կը նստի՞ր այսպէս :

Սրտառու զարմանութիւններն,  
ամբոն իրիկուն մեղամտաբերութիւնը,  
երկրի առնին ի վեր օրովն մէջ  
բայն դրած վիշտն, ամէնքը միտքին  
պիտի աղբիւրն վրայ, որ այլ եւս  
կարող չեղայ նստիլ. մեկնեցայ, դը-  
նայի տուն եւ զրեցի այն յօդուած  
որ հրատարակուեցաւ Մաթի 1890  
սեպտ. 1 թիւին մէջ :

Յօդուածն հրատարակուած օրը  
մեկնեցայ Պոլսէն Թիֆլիզ երթալու :  
Հան էի երբ ինքն գրեցին թէ Մաթի  
սեպտ. 1 թիւին երկրորդ տպագրու-  
թիւնն ունեցած է սեպտ. 3 թիւին  
չարթի առաւօտուն :

Վերադարձիս Տրապիզոն Հայոց  
բիւրօն մէջ երկտասարդներն ինքն  
չնորհալարութիւն յայտնեցին որ  
Մաթի չնորհալար ստորի տեղեկու-  
թիւններն առած են Աղբ. Հիւանդա-  
նոցի վիճակին վրայ եւ զուգած-  
ները, ըսին, կը վաւերացնէ Արեւելի-  
նոցի վիճակին վրայ :

Չարմայցայ այս լսելով, վասն զի  
չանցած էի որ Մաթի տպագրու-  
թեան միջոցին Արեւելի վարչութեան  
անդամներն ո՞չ մի տեսնէ այդ  
յօդուած : Արեւելի վարչութիւնը ի-  
րաւունք ունի Մաթի վրայ, եւ սա-  
կայն անհաշիւ նկատումներ չեն նե-  
րել Արեւելի նոր վարչութեան թիղլ-  
տալ ու հարուստներու ձեռքը կա-  
տարած մատակարարութեան մը  
նկատմամբ քննադատութիւն յայտ-  
նուի : «Այսօր քեզի, վաղն ինծի» :

Եւ ցոյց տուին Արեւելի մի քանի  
թիւերը զոր կարգացի, եւ խնդացի :  
Իմ գրածներէս ինչ որ կ'ուզէին հեր-  
քել զայն հաստատած էին, առանց  
ուղեղ : Կարծած էին թէ ժողո-  
վարը ինքն գէտ գործելով կարող  
կ'ըլլային տարաքննել իմ յօդուա-  
ծիս աղբեցութիւնը :

Պոլսի վերադարձիս անմիջապէս  
գրեցի Արեւելի գրածներուն հեր-  
քումը : սակայն այս անգամ վար-  
չութիւնը ուղեց նայիլ յօդուածս եւ  
սպա արտօնել տպագրութիւնը Այն  
ամէն վտանգն որք զորաւոր հեր-  
քումներ էին Արեւելի հերքմանց ու-  
ղեցին չնշել :

Այս միջոցին կարգութիւնս փոխ-  
ուեցաւ. առանձնութեան մէջ կար-

գացի աղծառեալ յօդուածս, որ սա-  
կայն ինքն թուեցաւ տակաւին բա-  
ւական զօրաւոր հերքում մը Արեւելի  
երկարածիլ յօդուածներուն :

Ալ հոգս չէր. միթմարուեցայ  
զգարով թէ ինչպիսի հրատարակին  
վրայ է այլ եւս, ուչ կամ կանուխ  
հանրութիւնը իր մտածութեան ա-  
ռարկայ պիտի ընէ Հիւանդանոցի  
կարգութիւնը : Իմ յօդուածիս աղ-  
ծատումը ապացոյց մըն էր թէ զայն  
աղծատողներն երկուզ ունէին յօդ-  
ուածէս :

Յետոյ, այլ եւս այս խնդրին վը-  
րայ չուղեցի խօսիլ, ձեռնով ժամա-  
նակին որ ցոյց տայ թէ որո՞նք են  
ժողովրդին, հիւանդանոցին եւ անոր  
հոգաբարձութեան անկեղծ բարե-  
կամները : զեղծումները ծածկող-  
ները թէ զանոնք երեւան հանող-  
ները :

Վերջի ամիսներս առի այնպիսի  
տեղեկութիւններ որոյմէ հասկցայ  
թէ նոյն իսկ հոգաբարձութեան  
անդամներն զգացած են թէ Մաթի  
հրատարակութիւններն արդար էին :

Պէտք է միանգամ եւս յիշել  
թէ Մաթի խմբագրութիւնը ո՞ւր է  
կերպով խնդրի առարկայ չեն ը-  
րած Հիւանդանոցի հոգաբարձու-  
թեան անդամաց զգացումներն ինքն  
գիտնէ այս էր թէ այդ հոգաբար-  
ձութեան թիւնն եւ շատ լաւ տրա-  
մադրութիւններ ունին, թէպէտ  
եւ իրողը սրտէ կը ցանկան որ Աղբ.  
Հիւանդանոցի օրացի կարելի է լաւ  
վիճակի մէջ ըլլայ, սակայն արդի  
կարգավերադարձութեան անհաշիւ  
էր որ այդ վախազներն իրականու-  
թիւն ըլլան : Հիւանդանոցի մէջ ա-  
մէն տեսակ զեղծում կը կատարուի,  
վասն զի հակառ ժողովրդին որ է հո-

գաբարձութիւնը չկրնար ամէն բա-  
նի նայիլ, ամէն բանի խելք հասցը-  
նել Պէտք էր որ աղբը վերահա-  
տու ըլլար ոյս ճշմարտութեան, եւ  
որպէս զի վերահատու ըլլայ, անհրա-  
մեշտ զի մի առ մի ցոյց տալ տե-  
ղի ունեցած զեղծումներն եւ պար-  
զել Հիւանդանոցի ներքին վիճակի  
կարգութիւնն, որուն պատճառն ու-  
րել ըսն չէ, լայց եթէ հակառ  
մարմնի պարտութիւնն :

Հոգաբարձութեան անձնաւորու-  
թիւնն եւ աշխատութիւնն ո՞ւր է քն-  
նադատութեան առարկայ չէ : այդ-  
մասին աղբը միաձայնութեամբ չը-  
նորհալար է հոգաբարձութեանն :

Այժմ Պոլսոյ հայ բժշկաց գիտու-  
ղաբեր բաւական է համոզելու  
աղբն որ Հիւանդանոցը կարօտ է  
հիմնական բարեկարգութեան. պէտք  
է որ այդ բարեկարգութիւնն ամէ-  
նուս մտածութեան առարկայ ըլլայ :

Կը մնայ մեզ յաջորդ յօդուա-  
ծով խօսիլ այս խնդրոյն զանազան  
պարագայներուն վրայ, տեսնել թէ  
հոգաբարձութիւնը մէկ տարուան  
մէջ որքան բարեկարգութիւններ  
ներմուծեց, որոնց առաջինն է ընտ-  
րութիւն Մասնախումբի մը որ կը  
հսկէ Հիւանդանոցի ներքին գործոց  
վրայ :

Տարակոյս չունիմ թէ ինչպէս  
բժշկական դասն, նոյնպէս եւ ուրիշ  
գաղափարներ պիտի բոլորին արդի

Հոգաբարձութեան շուրջն եւ պիտի  
աշխատին որ Աղբ. պատասխարանն ար-  
դարեւ պարմանաւորն մը ըլլայ  
թշուառներու, հիւանդներու :

Հայաստանի խմբագրութիւնն ու աշ-  
խատակիցներն Հիւանդանոցի հա-  
մար իրենց հոգածութեան տարա-  
ցոյցները իրովն տուած են, այժմ  
Հայաստանի երկրն, ինչպէս ամէն կե-  
տական խնդրոց համար, նոյնպէս եւ  
այս մեծ խնդրոյն համար բաց են,  
անկեղծ զգացմանց, լաւ ուսումնա-  
սիրուած առաջարկներու համար :

Ա. Ա.

## ՀԱՅ ԱՂԶԿԱՆՑ

ՕՐԻՆԱՆ ԶԳԱՆԻ ՊԵՏԲԸ

— 333333 —

Ա.

Թէեւ հայ աղբիւր մը չատ պետք  
ունի սորովելու, լայց օրուան ամենէն  
զգալն պետքն է, մարմնի լեզուէն յետոյ,  
իւր սեփական վերաբերեալ ձեւադրու-  
թիւնը, որովհետեւ արդի նոյն եւ անցեալ ժամա-  
նակին մէջ իրական սեփական հարկերն  
ուրիշները գրեթէ արանց չարի կ'աշխա-  
տին զանազան ձեւադրութիւնով : Այդ աշ-  
խատող կանոնը մէկ մասը ոչ թէ տան  
պարտութեան համար կ'աշխատին, այլ իրենց  
յրջաջանութեամբ ինքեւ ծախքին համար,  
որովհետեւ իրենց այրելը կարող չեն այդ  
ծախքներուն ալ հասնիլ. եւ միտ մասն ալ  
որ կը պատկանի աղբաւորի դատուն, օրն  
իւրան կ'աշխատին երբ չորս զանգան  
չանկու համար, որու մի մասը կը յատ-  
կային զգեստաշինութեան : Մեր մէջ  
կը տեսնեմ կինն որք իրենց մէկ երկու  
տարեկան զաւակին անգամ հագնելով չեն  
կրնար ձեւել եւ ուրիշ կը կարծախն :

Ձեւադրութիւնը արուստներուն թա-  
ղահինն է. մասնաւոր աշխատանք հայ-  
ունեաց համար անտեսաբար եւ հայ-  
ուագէտ ծնողը պէտք է նկատի առնեն  
այս արուստին պետքն ու առաւելու-  
թիւնները : Գաղտնի հարուստ ընտանեաց  
որ թէ եւ իրենք պէտք մը չունին աշխա-  
տելու եւ աղբաւորի դասն է որ ստանց հա-  
մար կ'աշխատի, սակայն այդ հարուստ-  
ներն ալ պէտք է գիտնան կատարեալ  
ձեւադրութիւն, որպէս զի կարենան ի-  
րենց չինել առած զգեստներուն վրայ  
եղած պահանջներ նշմարել : Նոյն իսկ  
եղբայր իշխանութեան չատկան ալ, թե-  
րեւ ամենքն ալ, քաջ գիտնէ ձեւադր-  
ութիւն, թէ եւ իրենք չեն ձեւել ու  
կարել, լայց կարել տուած զգեստներն  
վրայ պահաւ մը եթէ կայ ամբողջապէս կը  
նշմարեն : Մեր մեջ կը տեսնեմ ընտա-  
նիքներ որք ծանր կերպանքներ չինուած  
զգեստներ կը հագնին, լայց չատկան վրայ  
անհամար պահաւութիւններ կը նշմարուի,  
եւ փոխանակ ձեւաւոր բոլորու, բնական  
կատարել տաճն են, եւ կրնան ընել թէ զիս-  
բայկարար օտար ֆաթիլներու ձեւերն եւ  
լած են, սոցա ամենուն դարմանն է ունիլ  
ձեւադրութեան արուստը :

\* \*

Պատմեմ համարտելու իմ արտօնու-  
թիւնն որ օրինակ հանդիսանում թէ աղբը  
կանց եւ թէ ծնողաց : Մէկ քանի տարի  
առաջ փախաբեցայ դաշտի մը ունեւոր  
եւ սորովիլ, լայց հայց միտ կ'ըսէր որ  
եկու ձեւադրութիւն սորովիլ, յետոյ զաշ-  
նակ մը կ'առնէմ քեզի, լայց եւ միտ  
անդրելու եւ մէկ կողմէն մայրս ալ հա-  
մաղելով վերջապէս յաջողեցայ առնել տալ  
զաշնակ մը եւ սկսալ սորովել, լայց տե-  
սէք յետոյ ի՞նչ արտանշեալ : Վերջին  
անգամ որ չինել պիտի տայի չրջադաշտ  
մը, որուն կերպարար բաւական ատեն է  
կատարել ստուկին մէկ կողմը, ֆաթիլին  
վճարութիւնը դրամին համար, զոր հայտ  
թէ եւ կարող էր վճարել, լայց չէր ուղեղ

տալ . այս անգամ պարտաւոր աղաքանքը  
անօրուտ եղան . վերջնական ամփոփեցայ  
ևս ձեռնարկում մը աշխատել ու հաւա-  
քել որամբ որ զգեստս չինել տամ : Աշ-  
խատելով անխնայ ամփոփ մը չափ հա-  
զիւ կարող եղաւ քիչ մը դրամ հաւաքել ,  
այ կարող եկաւ հաշիւներ կանգնելու . խրի-  
ցել մէկը այն ինչ հաշիւներ որ զայ , չեմ  
կարող այս չարթնու հասցրելով պատաս-  
խանք ատի . հարկադրուեցայ ուրիշ մը  
կանչել , եկաւ . բայց կը խնդրէ աշխատի  
զին մը որ պէտք է ամփոփ մ'ալ աշխատել  
որպէսզէն ուղած դրամը ամբողջանայ .  
արդ մտադրեցի վերջին ճիւղ մ'ալ ընել  
հօրս որ գոնէ կէսն ալ ինք վճարէ . պատաս-  
խանք հայտ . հաշիւներս եւ քիչ չափով  
որպէսզէն , փոխանակ դաշնակ ստրկելու  
նստի եւ առաջ ձեռնարկութիւնն ստրկելի  
որ հիմայ մտադրեցի կարծիս չըլ-  
լայ . հիմայ զարկ մէկ քանի ընտիր կը-  
տորներս դաշնակիւ վրայ , սեւ մտախմբ  
կ'առնէ , եւ անոր ամբողջելի ձայնէն  
զգածուելով ձրի կը չինէ՞ դիտող . իսկ  
եթէ դիտող ըլլալով ձեռնարկութեան  
արուեստը , ինչ ստեղծող ծաղիկը ընել  
չէր տար : Փոխանակ ամփոփ մը աշխա-  
տելով հաշիւ դիտողութեան վրայ ինչ  
զինչ չանկող , մէկ քանի ամփոփ աշխա-  
տելով ձեռնարկութեան , եւ ամբողջ  
առաջ զարկելով կրնայիր դաշնակ մը եւս  
առնել : Այս խօսքերը վերջին տարիսն  
ինչ գրելով , եւ յիշատիս արտաբերելուն  
համարեալով , զի գարծնալ կերպարս ար-  
տուել եւ ըսի հօրս , թէ յիշատի մեծ ան-  
խնդրութիւն էր ըրածս , ուրիշն ներք ինչ  
եւ զտիւր դատաւուն որ ստրկիմ Մէկ քա-  
նի օրէն սկսայ դատաւորութեան Մնտն  
էֆէնտի իրիմանէ , որուն որչափ հոր-  
հակալ լինիմ դարձեալ քիչ է , որովհետեւ  
չարկելով երեք անգամ կ'այցելէր , եւ այն-  
պիսի զեւրուսայ եւ հիւսիսայն եղանակ-  
կաւ մը կը դատարարէր որ փայտի ան-  
գամ մը կը ստրկի , արդ երեք ամփոփ չափ  
աշխատելով ուստ արուեստը . հիմայ ար-  
տուել պահած զգեստս ալ չինցի , աղ-  
գականայս , ու լայնկատայս ալ չինցի , եւ  
եւ պատահաւ իմ մտադրութիւն ալ օժիտը  
չինքու . եւ իրեւն փորձառու այնպէս  
համոզուած եմ որ , կրնամ ըսել թէ չիկայ  
ուրիշ արուեստ մը մեր սեպին համար որ  
արչափ թէ դիտողութեան ստրկուել , եւ  
թէ չառաւար արուեստ ըլլայ :

Կէտիկ-բաշա ԶԱՊԷԼ ԲԵՐԷՍԵՆՆԵՆ

# ԻՍԿԱԿԱՆ

## ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գրանդատի եւ Բորթմանի կը  
յաջորդէ Մոնձա , ու հաւաքուեցան  
ուս եւ խաղացի զիւնադէտք Ի-  
տալիոյ թագաւորին չուրջ :

Պ. Կիրսի հետ հոն գտնուեցաւ  
Պ. Վլանիսլաւ , Ռուսիոյ դեսպանն ի  
Հոմ : Խոսակցեցաւ կորմէ ներկայ  
էին Բարիզի եւ Վիեննայի խաղա-  
կան դեսպաններն , Պորտոյ նախկին  
դեսպան Պ. Պրան . Նախարարապետ  
տի Ռուսիայի , եւ Աւետարական գոր-  
ծոց նախարարը :

Այս գումարման առթիւ եւրո-  
պական մամուլը շատ խօսեցաւ , առ-  
կայն ոչ մէկ թերթ կրնար ճշմարիտ  
բան մը ըսել , վասն զի Մոնձայի

զիւնադէտքն ոչ ոք ընդունակ  
է օրագրապետներու տեղեկութիւն  
հաղորդել :

Պէտք է բաւականապէս ենթա-  
դրութիւններ ընելով : Եւրոպայի  
մամուլին ընդհանուր ապարտու-  
թիւնն այն է թէ՛ այդ գումարում  
չունի բան մը որ Եւրոպայի խաղա-  
դարձները վրդաւրդու ընելով ունե-  
նայ :

Խաղադարձն սրահայանման հա-  
մար թէպէտ ընդհանուր համադրում  
կայ , սակայն Մոնձայի գումարման  
առթիւ յայտնուած կարծիքները  
լոյնն անօրուտ չէ : Այդ կարծիք-  
ները ցոյց կուտան թէ՛ կրնայ ըլլալ  
որ Եւրոպայի արդի դաշնակցական  
յարաբերութիւնները փոփոխութիւն  
կրնն :

Թայեւ կը կարծէ թէ՛ Պ. Կիրս  
դնացած է ի Մոնձա որպէս զի աշ-  
խատի անջատել Խոսիւն Երբեակ  
դաշնակցութեան : Այս կարծիքն  
ունի եւս Մառնիւր . միայն թէ՛ կա-  
ռաւարական թերթը կը հաւատայ  
որ Խոսիւն ստորագրած ըլլալով  
Երբեակ դաշնակցութեան պայման-  
ներուն , չկրնար ետ առնել իր ստա-  
րագրութիւնը :

Աւետարական լրագիրներն ալ  
պահ մը կարծեցին թէ՛ Պ. Կիրսի  
այցելութեան նպատակն այն է ինչ  
որ յայտարարած են Թայեւ եւ Մառ-  
նիւր , բայց աւելի լաւ մտածելով  
եղբակցուցած են թէ՛ Պ. Կիրս  
չկրնար ունենալ այդպիսի նպատակ  
մը : Աւետարական լրագիրք ալ կը  
յայտարարեն թէ՛ Խոսիւն հաւա-  
տարով պիտի մնայ Երբեակ Գաշ-  
նակցութեան

Գերմանական մամուլն ալ հա-  
մախա է աւետարական մամուլին :  
Իսկ Խոսիւն թերթերը բոլորովին  
խաղաղաբէր են :

Այսպիսի կացութեան մէջ ա-  
մէն ոք դարձեալ կը հարցնէ ինչու  
այս գումարում :

Պրանական թերթերը կը կար-  
ծեն որ այս գումարում պարզապէս  
դիտուածի մը արդիւնք կրնայ հա-  
մարուել : Թա հետեւեալ կերպով  
կ'ամփոփէ այդ գումարման նշանա-  
կութիւնը :

Կրնէ թէ՛ ամենէն հաւանական  
ենթադրութիւնն այն է որ Մոնձա-  
յի տեսակցութիւնն զուրկ է նշա-  
նակութենէ :

Եթէ ուրիշ պատճառներն ալ  
չունենայինք այս ենթադրութիւնն  
ընելու այդքան զիւնադէտքներու  
ներկայութիւնը միայն կը բա-  
ւէր ցոյց տուել թէ այդ գումարման  
մէջ ո՛ր է կարեւոր խնդիր մը չէ  
յուզուած :

Սակայն պիտի հարցուի որ՝ եւ  
թէ բան մը չպիտի ընէին ինչու  
այսքան պարտաւորութիւն :

Ի՛հ , քիչ մը թատերական եւ  
բեղով երբեք վնաս չտար , ընդհա-  
կառակը տեսարանին դատարկու-

թիւնը ծածկելու կը ծառայէ :

Եւ յետոյ միթէ չե՞նք կրնար  
ընել այնպիսի ենթադրութիւններ  
որք ճշմարտութեան շատ մօտենան  
Օրինակի համար , Պ. Կիրս Խոսիւն  
եկած ժամանակ քաղաքապետական  
պարտականութիւն մը կատարած է  
այցելութիւն տալով Խոսիւն թա-  
գաւորին : Պ. Կիրս , բարեկամ ըլլա-  
լով Տի Ռուսիայի , անոր հաճոյք մը  
կը պատճառէ , թերեւ ծառայու-  
թիւն մըն ալ կը մատուցանէ Խոս-  
իւնի տեսակցութեամբ , երբ անոր կ'ըն-  
կերակոյցի ի Մոնձա :

Ի Մոնձա կը դանէ ընտրելու  
եւ բաղնիքի ընկերակցութիւն մը  
յորում կը խօսուի ամէն բանի վը-  
րայ , եւ հասանդէն ի միջի այլոց Ի-  
տալիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ առեւտրա-  
կան պայմանագրի մը հիմնուած վը-  
րայ ալ կը խօսուի : Չմոռնանք թէ՛  
այդ օրն ի Մոնձա կը դառնէր նաեւ  
Խոսիւնի առեւտրական գործոց նա-  
խարարը :

Ինչպիսիք հրատարակող Նա-  
նի Վէֆա կատարական թերթը  
կը յայտարարէ թէ՛ Մոնձայի տե-  
սակցութիւնը չունի եւրոպական  
հանգամանք մը . կէտ նպատակին է  
պարզապէս խաղաղութիւն յարաբե-  
րութեանց մասին խօսել : Ոչ Ռուսիա  
փախող ունի մերձեցում մը առաջ  
բերել Խոսիւնի եւ Պրանի միջեւ ,  
եւ ոչ ալ Խոսիւն տրամադիր է  
Ռուսիան մօտեցնել Գերմանիոյ :

Ռուսական տեսակցութեամբ փափա-  
ղելի է որ Խոսիւն լսէ , իշխանու-  
թիւն ունեցող բերնէ մը , թէ ինչու  
Ռուսիա դժգոհ է իտալական քա-  
ղաքականութենէն : Ռուսիա կ'ուզէ  
Խոսիւն հետ պահպանել բարեկա-  
մական յարաբերութիւններ , վասն  
զի իրենց փոխադարձ շահերը բնա-  
ւէն հակառակորդ իրարու :

Ռուսիա կը փախդի նաեւ զիտ-  
նալ Պալանեան խնդրոյ մասին Ի-  
տալիոյ դիտաւորութիւնները :

### Թ. Ի. ԶԱՊԷԼ ԼԵՌԵ ՏՄԱՐՈՒՄԷ

(Շարունակութիւն էրէի թէ-էն)

Այդ զիչերը աչքս կապած չէին թէ-  
եւ , բայց թեւեւ միշտ կապած էին , շատ  
կապալէի որ քակին , բայց թեւեւ չունի  
ըսելով չէին քակել , եւ կը յարէին թէ եւ  
թէ ամուր էր կապը թոյլցնէին քիչ մը ,  
Ի՞նչ որ այնչափ ամուր չէր . բայց անհա-  
նազատ կընէր զիս ձեռն վրայ , երբ  
հոտ առաջին անգամ վար իջնայ , արդիւն  
քունը աչքէս կը կախէր . սակայն ան-  
գամ մը աչքս բոլորովին դարձուցի , կը  
սեանէի որ եթէ աւաղակները քովս է-  
ին , ձեռքը վարը ճաշիկն մէջ կապուած ,  
Անտուր երկայն կաշիներով , բարակե-  
լով , թուրիւրով խիտ անտու մըն էր  
աչքիդ առածին չափ ընդարձակ : Աւա-  
ղակները բոլորն ալ աղէկ հարուած են  
կապալապէս ստուռալ քաշակներով ,  
զէնքերն են Մարթինի հրացան , եւ շատ  
փափուկները կը կընէին վրանին , ասիկ  
շատ լէշովէն եւ ետքանները ալ ու-  
նին , Անիքն ալ մէկ մէկ սպառիկ ջուրի

ստիպար ունէին որ ճահանս աղբիւր մը  
կամ առեւակէ մը կը լեցնէին , միշտ ջուր  
ունենայու . համար քովքերն , որովհետեւ  
ցորակ տուն չէին կրնար անտառին դուռ  
կընել . ձիերն ալ ցորակին ջուրէ զրկուած  
էին , գիշերէ գիշեր կը ջուրէին :

Այդ առաջին օրը արդէն օլը պարզ  
էր . արեգակը զիս կը տաքցնէր , որովհե-  
տեւ ընտառութենէս կը մեկի . միշտ չեւ իսկ  
հողին վրայ մուշտակի վրաս ամենակով  
քիչ մը պտակի քնացի եւ : Աւաղակնե-  
րուն խոփու նպատակըն սպառի կ'աղ-  
ղէր իս . բայց այդ օրն զիս բան չէին  
բարե լնծի :

Երեկոյն զիս արեւը մարը չմտած ,  
նորէն ձիերը պարտաւորեցան , հետեւե-  
եւ սկսանք լուսնին աղօտ լայնալի ճաշ-  
բողով դարձեալ միջեւ առաւուս . բայց  
այդ զիչերն աչքս ալ կապեցին , որպէս  
զի դիտեցած ճարտարներս կամ տեղերնս  
չտեսնու , Հաղիւ կրնայի ծանկերս տե-  
նել ձեռն վրայ , ստանն ու ձեռն դուռ-  
իւր չէի տեսնել բնաւ , կրեմն խեղճ կը  
պտտէր եւ ձիւն ինչպէս կ'ըլլայի : Ան-  
ցած ճամբաներս կ'ընէի թէ բնաւ անց  
ու գործի ճամբանը չէին , չարժանի ար-  
եւոր , պարտնիւր , հովանիւր , ան-  
ցանկեւ մէջէ կ'անցնէին . երբեք իր-  
ճուլի , սալաքարէ կամ արաններէ՛  
որ անշուշտ ձիերուն տրոփուէն յայտնի  
դիտի ըլլար : Միշտ ներքէ ներս , բութ  
բութ , անտառէ անտառ կ'երթայինք ,  
թողունք որ երբեմն առաջ թէ՛ ետ եր-  
թային չէի կրնար իմանալ աչքերս կապ-  
ուած ըլլայի : Առաւուսնս կ'իջնային .  
աչքս կը բանային , կը տեսնէի թէ ուրիշ  
անտառի մը մէջ ենք : Երեկոյն դարձեալ  
ձի հեծնել , դարձեալ աչք կապել , դարձ-  
եալ ճամբարութիւն : Երբեք Կ-5 օր  
կ'ըլլէր կարծես 25-30 ժամու հեռաւորու-  
թեամբ հեռացած էինք տարակէն եւ  
կածիօք կը գտնուէ թէ Բրք-Բրքիւն կամ  
աւելի հեռու Շարդիւն անտառներն է-  
ին , ուր միայն նման չիլիլիտակ կեցած  
վեց եթէ մեծը բարձրութեամբ խիտ առ  
խիտ կաշիներն , կաղամախներ եւ ու-  
րիշ տեսակ տեսակ ծառեր կային , որոց  
նայելով մարը կը սարսափի այդ ամառու-  
թեան մէջ :

Ուսակիքի մասին ամեն բան աւաղա-  
կապեալ եւ իր երկրորդականը կը հոգա-  
յին Երբեմն անոնք պահ մը կը հեռանա-  
յին եւ քիչ վերջ ամեն բան կը բերէին  
իրենց հետ , մօրթեմ ոչիտար կամ ջար-  
դուած միս , ձիախտ , հաց եւս . եւս .  
թողունք որ աւաղակապեալ հրաման ը-  
րած էր որ երբ փոքր անօթներս աւաղա-  
կապ պարտականութիւնն առնուի ուսում :

Աւաղակապեալ որ Ռուսաւորապան Ա-  
լին է , բնած է թէ՛ «միշտ իսկ եւ եթէ  
անօթի միտմ , բանտարակաւ անօթի պէտք  
չէ մնայ» Միշտ կը հարցնէին թէ ծառ-  
խոտ ունի՞մեւ քիչով քաշէ՞ կամ վախտի  
ծախտու միշտ ունէին իրենց պայտաւա-  
ններուն մէջ :

Ճորձի տեսն երբ սուրճ խմելու կամ  
միս խորովելու համար կրակ չինէր ու-  
ղէին , անտառէն չոր փայտեր կը ժողւէին  
եւ հատուցել տակը ու բարակները վրան  
հեղուկեմ կաղաւ զրկելով , վրայի կղ-  
մէն կը բանկցնէին որպէս զի միւս չեղէ ,  
իսկ զիչերն ալ բոց չիլլուէ համար տա-  
կէն կը վառէին , այն ստան միայն մուկ  
իլլէին որ միթեւեմ մէջ յայտնի չըլլար  
բնաւ :

Ինծի միշտ սուրճ կը հրամայէին . բայց  
չէի կրնար խմել : Գաւի մը օր եւս սոց-  
նիւէ վիւղ աւաղակապեալ կը հարցնէր  
ինչ թէ խեղճ դուռ եկած է . կը պա-  
տասնանէի թէ խեղճս մօրէս դը մը չու-

նէի , բայց թէ սխալած էին զիս բանկցու-  
թէ եւ բան մը չունիմ , աղքատ եմ , թէ  
չըրպէս ալ որքան որ տէր էր աղքատ-  
կին , շատ պարտք ունէր եւ թէ այժմ  
փրկանքին ըլլալով ոչինչ կարելի էր վը-  
ճարել :

Աւաղակապեալ մանրակրկիտ կերպով  
կը հարցախոյզէր զիս , մեր ունեցածին  
չունեցածին վրայ՝ որոնց ամենէն ալ տե-  
ղեկութիւն ունէր , պատասխաններս կը  
պահանջէր . կրեւր թէ երեւոյ տարիէ ի վեր  
կ'աշխատէի ու կը փորձէի նոյն իսկ չը-  
պէս . ձեռք ձեռք , բայց թէ չեմ յաջողած :  
Կը խօսէր պարտաւորութիւն գտնուած կա-  
րեւոր անանոց վրայ , որոնց ամենէն ալ  
կը ճանչնար եւ կրեւր թէ թող անոնք հոգան  
այդ փրկաւորներ ճարելու իսկ եւ կ'արեւմտի  
թէ ոչ ոք կրնար ինչ օգնել , եւ թէ եթէ  
եւ ալ ունեցած լուսնեցածս տամ հաղիւ .  
Կ(0-50) ոսկեղ գումար մը կրնամ տալ :  
Կ'առաքելէի թէ եթէ ունեւոր ըլլայի ինչու  
աղաքակը ծառայէի իրեւն մշակ կամ ծա-  
ռայ : Ի զո՛ւր . աւաղակապեալ կը խոս-  
կանար աւելցնելով թէ ինչու չեմ խմա-  
ցուցել իրեն տղարանը Կ(100) ոսկեղ-  
գոր 2 . . . Եթէ նախ ընտել էր , Կ'աղա-  
չէի կը պարտաւոր իրեն իսկ եւ չէի գտնել  
եւ թէ բնած նամակն անգամ զիս չէի  
կարողացած : Ապա , երբ վայ կը կարողայի  
զիս մատնողին , անողին Համբա՛ որ եր-  
կըցած կը խորագրէր դուռը անկողնու եւ  
կերպարանով կը սաստէր զիս :

Ութերորդ կամ իններորդ օրը կերեւի  
թէ մօտեցած էինք եւ դարձեալ Պէրլը  
անտառները եկած : Այդ օրը աւաղակա-  
պեալ զիս լրով կանչելով , թուրք հանէ  
եւ զրէ նոյնի կ'ընէր , սակաւիկ մը մեղ-  
մով : Գաւիս եղած տեսարանէս թուրք մը  
բրնկելով մատաւրով սկսայ գրել : Դրէ՛ ,  
կրեւր , 1000 ոսկի թող հիմայ անմիջա-  
պէս եւ անպատճառ զրկին , իսկ մնաց-  
եալ 1000 ոսկին ալ քանի մը օր միջոց  
կուտանք : Սրբէն որքան որ քիչ շատ  
հասկցուցած էի , նորէն տալցեղ թէ այդ  
գումարն անկարելի էր ճարել . զրէ՛ , կը-  
սէր նա ստատելով , հրացայտ աչքերը  
վցատ դարձնելով եւ հայտնէր ընկողն :  
Կ'աղաքելէի գրել : Դրած թուրքս երկու  
գումար ըլլալուն թերեւեւ կապակցելով որ  
ուրիշ բաներ դրած ըլլամ , նորէն թուրք  
մըն ալ հանէ զրէ , բնաւ , զրէ՛ որ այս  
1000 ոսկին չուտով զրկին : Այդ վերջին  
գրած թուրքն է որ առաջին անգամ ըլ-  
լալով գրելու եւ թուրք ինչպէս զըր-  
կելին չեմ գտնել , միայն թէ երբեմն  
առանձնապէս կը տեսնէի : Արդէն ա-  
ւաղակապեալ ցորեկին ուր անտառն ալ  
որ իջած ըլլայինք , ինք այդ տեղ բարձր  
դիրք մը , բութի բարձրեւր կ'ընտրէր եւ  
միշտ հեռապիտակը ձեռքը բոլորովին կը  
դիտէր : Աւաղակապեալ ճարակի ու խո-  
րամակ մարդ մ'է , իր արհեստին քաջա-  
վարդ եւ արթուն . ամեն բանի մէջ կար-  
գապահ . իր մարդկին գրիկի պէս կը հո-  
նազանային իրեն , բարձրագոյն հրամանին  
համաձայն պէտք է դրածն . թէ եւ այս  
վերջինք ալ կայտառ , աշխոյժ եւ կորովի  
մարդիկներ են :

Ծուլիս 5 թուրք նամակ մ'ալ գրել  
տուին ինչ , որուն մէջ ինչ դրած ըլլայ  
չեմ ընէր , այնքան յաջուած էի այդ օրն :

Եղած անտառնուս մէջ երբեմն հե-  
ռուէն արածող արջաներու կամ ոչիտար  
ներու վրէժը կախուած զանգիներու ,  
երբեմն ալ հովիւներու ձայնին լսելի  
կըլլային անտառէ կերպով : Անգամ մը ա-  
ւաղակապեալ ցոյց տուաւ ինչ կապու-  
տակ մտապահէի մը նման արանտ մը որ  
շատ հեռուէ էր . եւ ուրիշ ճարտիկներ  
ու սայլեր կ'անցնէին , բայց շատ մանր  
կ'երեւէին . կարծեալ կը գտնուէի Բրքը  
քիլիւնի խոճուլին ըլլալու է այդ ճամբան  
(Շարունակութիւն)

Թերթ-ՍԵՆ “ՀԱՅԻՆԵՆԻՔ” (15)

## ԺԻՒԼ ՍԱՆՏՕ

## ՄԱՐԻԱՆՆԱ

Ինչ որ կը զգար , կը խորհէր եւ կը  
չնէր իր մէջ , զիս ի Պիւսի ձգտեցաւ ,  
ինչպէս երկնից հուրն իր աղբիւրին  
կը բարձրանայ , ինչպէս երկրի անուշ  
հոտերն միջեւ արեւը կը լցնեն , իսկ Ժոս-  
մի նամակներն այն սիրային նամակներն  
էին զորս ընդունող կընէր Վէրթերի վրայ  
զերպայն արհամարհանք կը զգայ եւ Սէն-  
Բոէօի վրայ խորին արգաստանք : Զի-  
կայ կին մը որ յաւանքներով չունե-  
նայ Ետոօթիկն եւ Ժուլիէն աւելի ճար-  
տասնորէն սիրուեալ կամ սիրուած ըլ-  
լալու : Ժոսմ օրավիտ կայն էր այն  
զին եւ վրեժի պէտք եղած ատեն աղ-  
ուտը պարզութեամբ ուրիշ , փառանք  
աղանդործել , ոճին մէջ փոխաբերու-  
թիւններ ցանկ ինչպէս տեղեկութիւն ար-

կօնաբերու մէջ , վերադրեք զոգականին կա-  
րել եւ ոսկի զանաւորելով այս ամենը  
պահել : Այդ հիւստեմ գորգին թելերն  
եթէ մէկիկ մէկիկ նայէի , այնչափ ար-  
ժաթէ չէին որչափ մետաքսէ , այնչափ  
մետաքսէ չէին որչափ բամբակէ : Բայց  
տիկին աղ Պէրնալ այնչափ արքիւտ էր  
որ վերաւ կրնար խաղալ անոր արժե-  
քին վրայ , եւ Նոյնի որ կրնար անոր  
ճշմարիտ զինք գտնել , չէր տեսնել զայն :  
Սիրոյ մէջ , կինները կը վստահին բարեկա-  
մուտէն մը , բայց քով մը շատ դժուա-  
րաւ , նոյն իսկ եթէ շատ սիրուած քով  
մը ըլլայ :

Այսպէս , Ժամանակը կ'անցնէր , Մա-  
րիաննան տանելով սիրոյ թելերուն վրայ ,  
եւ տիկին Վալթերն առանին կ'անայ հա-  
տարակ ուղիներուն մէջ պարտեցնելով ,  
Պիւսի մեղմելէն ի վեր , երկու քովե-  
րուն չ'արմանց մէջ իրարմէ քաշուելու  
սովորութիւն մը մտած էր որ , նոյն ան-  
նչաքիւն , յետոյ մեծցած եւ իրենց մը-  
տեղութեան վրայ ծանրացած էր :

Պիւսի վրայապահ իրենց մէջ ստա-  
պատի մը պէս էր , թէ եւ իրենց խօս-  
քերուն մէջ այդ մարդուն անու-  
նը երբեք չէին տար , Մարիաննա կը  
համարար տարածութիւն թէ իր գաղտնիքը

զիտեք քովը , Նոյնի որ կը զգար թէ ծանձ-

Բացի կիրակիէն ամէն օր կէս օրէ  
ստաջ ղիմել՝  
Պոլիս Փարմաք-Գալու. թիւ 14 զոր-  
ատեղին : 6—10

